

L'ESCLAVATGE (S. XV-XIX) I LES SEVES SEQÜELES.

El repte dels museus i la societat
davant del relat de l'esclavatge

divendres, 17 de maig de 2024

9:00h Rebuda de participants

9:45h Taula de presentació

Josep Bofill Testart, alcalde de l'Escala
Representant del Ministeri de Cultura d'Espanya
Representant de la Generalitat de Catalunya – Museus
Representant de la Diputació Girona– Cultura

10:00h: Presentació de l'exposició i del catàleg: L'esclavatge i el tràfic humà d'esclaus (s.XV-XIX). Monuments de la Ruta de l'Esclau de la UNESCO a Europa i Àfrica occidental. L'altra mirada.

Lurdes Boix Llonch, directora de l'Arxiu Històric i dels Museus de l'Escala. Vicepresidenta de l'Associació de Museus Marítims de la Mediterrània.

10:30h: Introducció: Estat de la qüestió en els museus europeus.

Elvira Mata Enrich, presidenta honorària de l'Associació de Museus Marítims de la Mediterrània i exdirectora del Museu Marítim de Barcelona.

11:00h: La participació catalana en l'esclavatge i el seu impacte en l'actualitat.

Gustau Nerín Abad, antropòleg i historiador, Universitat de Barcelona, ex professor a la Universitat Nacional de Guinea Equatorial, al Centre Associat de la UNED de Bata i a la Universitat de Montpeller.

11:40h .- Pausa cafè

12:00h: La Maison des Esclaves de l'Illa de Gorée (Senegal), paradigma mundial de la Ruta de l'Esclau de la UNESCO.

Mr. Eloi Coly, Gerent i conservador en cap de la Maison des Esclaves de Gorée.

12:30h: L'Illa de Kunta Kinteh (Gàmbia), la memòria retrobada de l'esclavatge.

Mr. Hassoum Ceesay, historiador, director general i conservador dels museus de Gàmbia.

13:00h: Presentació, reptes i problemes de l'exposició: Bordeus, comerç atlàntic i esclavitud al museu d'Aquitània, Burdeus (França).

Christian Block, conservador del patrimoni, responsable de les sales d'exposició dedicades a la història de l'esclavitud al Museu d'Aquitània de Bordeus.

13:30h Col·loqui amb dos immigrants africans residents a Catalunya.

Aliou Diatta (Senegal - Barcelona) i Ibrahim Fatajó (Gàmbia - Llagostera) a càrrec de Lurdes Boix.

14:00h: Pausa dinar

16:00h: Primera projecció a Catalunya de la pel·lícula de coproducció portuguesa, brasilera i espanyola: "A ilha dos Escravos", dirigida per Francisco Manso.

Presentada per la seva directora artística Maria Rosa Ros (premi Gaudí per "El fotògraf de Mauthausen").

17:30h: Col·loqui general, conclusions i cloenda, a càrrec d'Elvira Mata i Martí Guinart, regidor de Patrimoni, Cultura i Turisme.

18:00 – 18:30h CONCERT: Actuació musical de kora amb el griot MOMI MAIGA (SENEGAL).

Totes les sessions són enregistrades.

Inscripció prèvia i gratuïta (places limitades):

museu@lescala.cat o al telèfon (+34) 972 77 68 15

Més informació:

www.museudelescala.cat

L'ESCLAVATGE (S. XV-XIX) I LES SEVES SEQÜELES

El repte dels museus i la societat davant del relat de l'esclavatge
Museu de l'Anxova i de la Sal. L'Escala, divendres, 17 de maig de 2024

Simposi internacional

L'ESCLAVATGE

(S. XV-XIX) I LES SEVES SEQÜELES

El repte dels museus i la societat davant del relat de l'esclavatge.

Museu de l'Anxova i de la Sal. L'Escala, divendres, 17 de maig de 2024

"Reconeixem que l'esclavatge i el tràfic d'esclaus, en particular el tràfic transatlàntic, van ser tragèdies atroces en la història de la humanitat, no només per la seva barbàrie infame, sinó també per la seva magnitud, el seu caràcter organitzat i, especialment, la negació de l'essència de les víctimes, i reconeixem així mateix que l'esclavitut i el tràfic d'esclaus, especialment el tràfic transatlàntic d'esclaus, constitueixen, i sempre haurien d'haver constituït, un crim de lesa humanitat i són una de les principals fonts i manifestacions de racisme, discriminació racial, xenofòbia i formes connexes d'intolerància, i que els africans i els afro-descendents, els asiàtics i les persones d'origen asiàtic i els pobles indígenes van ser víctimes d'aquests actes i continuen sent-ho de les seves conseqüències."

Declaració de la Conferència Mundial de les Nacions Unides contra el Racisme, la Discriminació Racial, la Xenofòbia, i les Formes Connexes d'Intolerància (Durban, 2001, paràgraf 13).

Entre el segle XV i el XIX la major part dels estats europeus van participar de forma directa del negoci del tràfic de persones esclavitzades. A més dels grans ports europeus com Liverpool, Bordeus, Nantes o Amsterdam, també els ports de Cadis, Barcelona i Bilbao a l'estat espanyol varen participar activament del que s'ha anomenat en el món acadèmic "Comerç Triangular".

Aquest comerç tenia tres etapes i connectava tres continents: Europa, Àfrica i Amèrica. En el primer tram del trajecte comercial s'exportaven, des dels ports europeus d'Espanya, Portugal, Regne Unit, Països Baixos, Dinamarca o Suècia fins a les costes africanes, productes manufacturats (teixits, begudes alcohòliques i armes). A l'Àfrica occidental es bescanviava aquesta mercaderia per persones africanes capturades i esclavitzades, la majoria de vegades per tribus enemigues, que els venien als traficants d'esclaus europeus i americans.

Els esclaus eren embarcats en vaixells que partien cap a Amèrica. Aquest transport per via marítima a través de l'Atlàntic, d'unes cinc mil milles nàutiques, es realitzava en unes condicions infrahumanes. Aquest segon tram del Comerç triangular se'l coneix com a "Middle Passage" (Trajecte del Mig), també anomenat de l'Infern pels esclaus). Un cop arribades a terres americanes les persones esclavitzades eren venudes per a treballar a les colònies dels diversos països europeus d'Amèrica i les Antilles. En el tercer i últim tram, les matèries primeres com el sucre, el tabac, el cafè o el cotó s'enviaven cap a les metròpolis europees en el marc de l'anomenat Comerç Triangular.

El tràfic negrer a través de l'Oceà Atlàntic es va realitzar durant més de 400 anys. Es calcula que més de 15 milions de persones segons la UNESCO varen arribar esclavitzades a les colònies americanes, però si es té en compte els que morien a les guerres de captura, a les factories d'esclaus i en els vaixells que els transportaven en condicions infrahumanes, la xifra augmenta exponencialment.

El comerç d'esclaus va enriquir enormement els països europeus, així com les ciutats i els colons americans, ja que, gràcies a l'esclavatge de persones, aquests disposaven de mà d'obra gratuïta per a les seves grans plantacions de tabac, cotó, sucre...

Durant segles aquesta ha estat una història amagada i silenciada. A partir de l'any 2007, any del Bicentenari de l'Abolició del tràfic humà d'esclaus, alguns països europeus com Anglaterra, França, Holanda o Bèlgica han afrontat el repte de reconèixer la seva participació en aquesta ignomínia històrica i assumir-ne les seves responsabilitats. No ha estat aquest un camí ràpid ni fàcil, ans el contrari. Però tot i la polèmica suscitada en aquests territoris hi ha hagut la voluntat política clara d'afrontar el fet i desenvolupar una sèrie d'accions de informació a les seves respectives comunitats, també a partir dels seus museus, espais públics, escoles i universitats.

Catalunya va ser un territori que va participar activament també d'aquesta pràctica infame a partir de la segona meitat del segle XIX. Fins ara poques han estat les accions, al marge de les acadèmiques, per tal d'assumir-ne la participació i tot just s'ha iniciat un camí que encara aixeca recel. És hora que Catalunya afronti també de forma responsable aquest repte segur que difícil però del tot necessari.

El Museu de l'Escala es vol sumar a la difusió de la història de l'esclavatge que es porta a terme des de diferents museus del món, sota els auspicis de la UNESCO i de l'ICOM, afavorir el camí de la reflexió del fet històric i les seves conseqüències, i fomentar de forma decidida la cultura de la pau, aportant també la mirada africana sobre aquest tema.

L'any 2024 coincideix amb el 185è aniversari de tres fets relacionats amb l'esclavatge, dos dels quals vinculats a un negrer de l'Escala.

- 1839: Fundació de la primera factoria espanyola d'esclaus a Cabinda (actual Angola) per part del negrer Pere Manegat Sallés (nascut el 1788 a l'Escala).
- Febrer de 1839: judici a Pere Manegat, a Sierra Leone, on fou declarat culpable de tràfic negrer i li confiscaren la goleta Isabel.
- 2 de juliol de 1839: Revolta dels 53 esclaus del vaixell espanyol *Amistad*, liderats per Sengbe Pieh (Sierra Leone). Arribats a la costa d'Estats Units i després del judici, el Tribunal Suprem els declarà lliures, el març de 1840.

En aquest simposi dialogarem amb especialistes de primer nivell dos temes, per una banda el paper dels museus per a incorporar el relat de l'esclavatge a les exposicions permanents i per altra debatem amb antropòlegs, historiadors i immigrants africans les seqüeles que se'n deriven, com el racisme i els seus estereotips, la desigualtat social i els patrons discriminatoris.

Lurdes Boix Llonch

Directora de l'Arxiu Històric i dels Museus de l'Escala.

Vicepresidenta de l'Associació de Museus Marítims de la Mediterrània.

